

ภาษาในป้ายห้ามของไทย: การศึกษาตามแนวภูมิทัศน์ภาษา

ชุตินันท์ เอมติษฐ¹ ธนศักดิ์ ศิริชนะรัตน์² สุมินตรา มาคล้าย³ และ เอกพล กันทอง⁴

¹ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

²ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

³ภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

⁴สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่า ตัวเขียน ภาษาเขียนในป้ายห้ามหรือประกาศสาธารณะที่ระบุการบังคับใช้กฎหมายประเภทต่าง ๆ ในประเทศไทยว่าใช้ภาษาใดเป็นหลัก โดยเฉพาะระหว่างภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษที่กำลังมีอิทธิพลอยู่ในภูมิภาคอาเซียน

ผลการวิจัย พบว่า มีการเลือกใช้ภาษาไทยในป้ายหรือประกาศสาธารณะที่ระบุการบังคับใช้กฎหมายประเภทต่าง ๆ มากที่สุด อย่างไรก็ตาม ยังมีการใช้ภาษาอังกฤษและภาษาอื่นรวมอยู่ด้วย และบางป้ายปรากฏถ้อยคำภาษาอังกฤษโดดเด่นกว่าภาษาไทย หรือปรากฏภาษาอังกฤษในป้ายเพียงหนึ่งภาษาเท่านั้น ปรากฏการณ์เช่นนี้แสดงให้เห็นว่าภาษาอังกฤษมีบทบาทในการแสดงอำนาจ ควบคุม และบังคับคนในสังคมไทย ทั้งที่ในความเป็นจริงป้ายที่เป็นข้อห้ามในภูมิทัศน์ภาษาของไทยควรเลือกใช้เฉพาะภาษาไทย กล่าวได้ว่าการใช้ภาษาอังกฤษในป้ายห้ามของไทยมีอิทธิพลต่อภาษาประจำชาติ

คำสำคัญ ภูมิทัศน์ภาษา ป้ายห้าม การเลือกภาษา

Language in Thai Forbidding Signs: A Linguistic Landscape Study

Chutichol Aemdit¹, Thanasak Sirikanerat², Sumintra Maklai³ and Ekapon Kantong⁴

¹Department of Oriental Languages, Faculty of Archaeology, Silpakorn University

²Department of Linguistics, Faculty of Humanities, Kasetsart University

³Department of English, Faculty of Humanities, Chiang Mai University

⁴Division of Thai, Faculty of Humanities and Social Science, Chandrakasem Rajabhat University

Abstract

This research aims to study the language used in Thai forbidding signs, whether the Thai language, the national language in Thailand, or the English language, which has been popularly used in ASEAN, has been used in the signs.

The results show that Thai and other languages, such as English, Chinese, and Burmese, have been used in Thai forbidding signs. Among these languages, Thai has been used most in the forbidding signs. English could also be found apart from the dominant Thai. It was also found that, English scripts could appear more dominant than Thai scripts in some forbidding signs. Moreover, English could also be found to be the only language used in some signs. This phenomenon could imply that English might have increased its power control over Thai people in Thai society. In fact, Thai should have been the only language to be chosen in the forbidding signs of the linguistic landscape. It could be concluded that the use of English in Thai forbidding signs could probably have an influence on the national language.

Keywords: Linguistic Landscape, Forbidding Signs, Language Choice

บทนำ

ปัจจุบันภาษาอังกฤษมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางในการสื่อสารของโลก เรียกได้ว่าเป็นภาษาสากล (Global Language) บทบาทของภาษาอังกฤษที่เพิ่มขึ้นนี้ เกิดขึ้นได้แม้กระทั่งในประเทศที่ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการ อย่างเช่นประเทศไทย อีกทั้งประชาคมอาเซียนประกาศให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการ การกลายเป็นภาษาราชการส่งผลให้ภาษาอังกฤษยิ่งมีบทบาทสำคัญในลักษณะการคุกคามต่อภาษาประจำชาติในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การคุกคามดังกล่าวสามารถเห็นได้ชัดจากการศึกษาภูมิทัศน์ภาษา (Linguistic Landscape) เนื่องจากการศึกษาภาษาที่เขียนบนพื้นที่สาธารณะ เช่น ป้ายชื่ออาคาร ป้ายโฆษณา และป้ายสาธารณะทั่วไป ภูมิทัศน์ภาษาบนพื้นที่สาธารณะจึงถือได้ว่าเป็น “พลวัตของแ่งมุ่มสำคัญแห่งชีวิตทางสังคมแฝงอยู่” (Ben-Rafael et al., 2006)

การศึกษาภูมิทัศน์ภาษา (Linguistic Landscape) เป็นการศึกษาแบบรูปธรรมที่ทำให้เห็นชัดว่าภาษาใดโดดเด่นหรือมีอิทธิพลในชุมชนนั้น การวิเคราะห์ทางภูมิทัศน์ภาษายังสะท้อนให้เห็นการเลือกภาษา (Language Choice) ของคนในชุมชนอีกด้วย สปอลสกี (Spolsky, 2009) อธิบายในมุมมองของภาษาศาสตร์สังคมว่า การเลือกใช้ภาษาในป้ายเป็นเพราะสาเหตุ 3 ประการ ได้แก่ 1) เขียนด้วยภาษาที่ผู้จัดทำป้ายรู้ 2) เขียนด้วยภาษาที่อ่านได้โดยผู้จัดทำคาดหวังให้ผู้อ่าน และ 3) เขียนด้วยภาษาของผู้จัดทำหรือภาษาที่ต้องการให้บังชีถึงตนเอง

การเลือกภาษาเห็นได้ชัดจากงานวิจัยของสมอลลี (Smalley, 1994) ที่ศึกษาสถานการณ์ทางภาษาในประเทศไทย โดยเก็บข้อมูลภูมิทัศน์ภาษาจากสื่อสิ่งพิมพ์ที่เห็นตามรายการทาง (Environmental Print) บนถนน 3 สายในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า การเลือกภาษาแปรไปตามผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ ภาษาที่พบมากที่สุดบนถนนทั้ง 3 สาย ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน แต่ทั้งสามภาษาปรากฏอยู่ในลักษณะที่แตกต่างกัน ถนนสายที่มีภาษาไทยปรากฏอยู่มากที่สุดเป็นย่านที่อยู่อาศัยดั้งเดิมของคนไทย ถนนเยาวราชเป็นถนนที่มีภาษาจีนปรากฏมากที่สุด และถนนสายที่มีภาษาอังกฤษปรากฏอยู่มากที่สุด คือ ถนนสายที่มีนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวนมาก

นอกจากนี้ งานของฮิบเนอร์ (Huebner, 2006) ศึกษาภูมิทัศน์ภาษาในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ฮิบเนอร์จำแนกป้ายออกเป็นสองประเภท ได้แก่ ป้ายของรัฐบาลและป้ายของหน่วยงานอื่น พบว่า ป้ายของรัฐบาลมักเลือกใช้ภาษาไทยเป็นหลัก แต่มักปรากฏร่วมกับภาษาอังกฤษ ส่วนป้ายของหน่วยงานอื่น พบการเลือกภาษาแปรไปตามผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ เช่นเดียวกับงานของสมอลลี (Smalley, 1994) ย่านที่เลือกใช้ภาษาไทยเป็นหลัก เช่น เกาะเกร็ด

และปทุมธานี ย่านที่เลือกใช้สองภาษาที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เช่น สยามสแควร์ และถนนสุขุมวิท ส่วนเขตถนนข้าวสาร และซอยนานา พบภาษาอังกฤษมากที่สุด

ผลการวิจัยข้างต้นสนับสนุนแนวคิดของไกลส์และคูปลันด์ (Giles & Coupland, 1991) ที่กล่าวว่า การเลือกภาษาขึ้นอยู่กับผู้ที่ต้องการสื่อสาร เราจะปรับภาษาให้เข้ากับผู้ที่ต้องการสื่อสาร หรือที่เรียกว่า การลู่เข้าของภาษา (Speech Convergence) จึงส่งผลให้ป้ายสาธารณะต่าง ๆ เลือกใช้ภาษาไปตามผู้อยู่อาศัยในชุมชน

จากแนวคิดดังกล่าวจึงทำให้เกิดคำถามว่า การที่ประเทศไทยซึ่งเป็นหนึ่งในสมาชิกของประชาคมอาเซียนจะเลือกใช้ภาษาในป้ายสาธารณะอย่างไร โดยเฉพาะป้ายห้ามซึ่งเป็นป้ายระบุกฎระเบียบหรือข้อบังคับด้วยการใช้ภาษากฎหมาย โดยภาษากฎหมายมีอำนาจในการควบคุมและบังคับคนในสังคมผ่านภาษา (สรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ, 2557; นัทธชนัน นาถประทาน, 2557)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาษาในป้ายห้ามหรือประกาศสาธารณะที่ระบุการบังคับใช้กฎหมายประเภทต่าง ๆ ในประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ป้ายห้ามที่อยู่ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร เนื่องจากเป็นเมืองหลวงของประเทศ อีกทั้งคัดเลือกจุดเก็บข้อมูลเฉพาะย่านสำคัญทางการค้า เศรษฐกิจ และการท่องเที่ยว

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ป้ายห้ามจำนวน 119 ป้าย แบ่งเป็นป้ายของหน่วยงานรัฐบาล 68 ป้าย และป้ายของหน่วยงานเอกชน 53 ป้าย บริเวณสำนักงานตำรวจแห่งชาติและโรงพยาบาลของรัฐบาล ห้างสรรพสินค้าสยามพารากอน ห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัลเวิลด์ และสยามสแควร์ และป้ายห้ามบนถนนสายสำคัญของกรุงเทพมหานคร ได้แก่ 1) ถนนพระราม 1 ตั้งแต่สี่แยกปทุมวันถึงสถานีรถไฟฟ้ามหิดล 2) ถนนพญาไท ตั้งแต่สี่แยกปทุมวันถึงแยกจุฬา 12 3) ถนนสีลม ตั้งแต่สี่แยกศาลาแดงถึงช่วงตัดกับแยกสีลม-ถนนนราธิวาสราชนครินทร์ และ 4) ถนนลาดพร้าว ตั้งแต่แยกลาดพร้าวถึงแยกราชดา-ลาดพร้าว โดยป้ายห้ามในงานวิจัยนี้คือป้ายที่มีเนื้อความเป็นกฎหมาย เช่น ข้อบังคับให้ปฏิบัติตาม การห้ามตามกฎหมาย หรือมีเจตนาการห้ามในป้ายอย่างชัดเจน ป้ายห้ามดังกล่าวสามารถเป็นป้ายประกาศ ป้ายจราจร หรือป้ายห้ามสาธารณะทั่วไปได้

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ ป้ายห้ามที่อยู่ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ภาษาที่ปรากฏในป้ายห้าม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การกำหนดจุดเก็บข้อมูล

ในการคัดเลือกจุดเก็บข้อมูลสำหรับภูมิทัศน์ภาษาเกี่ยวกับป้ายห้าม ผู้วิจัยคัดเลือกจุดเก็บข้อมูลเพื่อเป็นตัวแทนของประเทศไทยที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร เนื่องจากเป็นเมืองหลวงของประเทศ อีกทั้งคัดเลือกจุดเก็บข้อมูลเฉพาะย่านสำคัญทางการค้า เศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวของประเทศ

ผู้วิจัยคัดเลือกจุดเก็บข้อมูลที่แตกต่างกัน 2 หน่วยงาน ได้แก่ หน่วยงานของรัฐบาลและหน่วยงานของเอกชนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายตามแนวการเก็บข้อมูลภูมิทัศน์ภาษาของฮิบเนอร์ (Huebner, 2006) เนื่องจากหน่วยงานอาจเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลให้มีการเลือกใช้ภาษาต่างกัน นอกจากนี้ยังกำหนดจุดเก็บข้อมูลทั้งภายในและภายนอกสถานที่ของหน่วยงานรัฐบาลและหน่วยงานเอกชนอีกด้วย โดยผู้วิจัยคัดเลือกจุดเก็บข้อมูลภายในหน่วยงานของรัฐบาล ได้แก่ สำนักงานตำรวจแห่งชาติและโรงพยาบาลของรัฐบาล ในขณะที่จุดเก็บข้อมูลภายในของหน่วยงานเอกชน ได้แก่ ห้างสรรพสินค้าสยามพารากอน ห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัลเวิลด์ และสยามสแควร์

นอกจากนี้ยังคัดเลือกจุดเก็บข้อมูลภายนอกบนถนนสายสำคัญของกรุงเทพมหานคร ได้แก่ 1) ถนนพระราม 1 ตั้งแต่สี่แยกปทุมวันถึงสถานีรถไฟฟ้าชิดลม 2) ถนนพญาไท ตั้งแต่สี่แยกปทุมวันถึงแยกจุฬา 12 3) ถนนสีลม ตั้งแต่สี่แยกศาลาแดงถึงช่วงตัดกับแยกสีลม-ถนนราชีวาสราชนครินทร์ และ 4) ถนนลาดพร้าว ตั้งแต่แยกลาดพร้าวถึงแยกรัชดา-ลาดพร้าว

การคัดเลือกข้อมูล

เมื่อเก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ในขั้นแรกผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ทางด้านความหมายเพื่อคัดเลือกข้อมูลป้ายห้ามเบื้องต้น โดยป้ายห้ามในงานวิจัยนี้ คือ ป้ายที่มีเนื้อความเป็นกฎหมาย เช่น ข้อบังคับให้ปฏิบัติตาม การห้ามตามกฎหมาย หรือมีเจตนาการห้ามในป้ายอย่างชัดเจน ป้ายห้าม

ดังกล่าวสามารถเป็นป้ายประกาศ ป้ายจราจร หรือป้ายห้ามสาธารณะทั่วไปได้ ทั้งนี้หากเป็นป้ายที่ไม่มีเจตนาในการห้ามจะคัดทิ้งและไม่นำมาวิเคราะห์ ยกตัวอย่างเช่น

ภาพที่ 2 ป้ายห้ามของหน่วยงานรัฐบาล

ภาพที่ 3 ป้ายประกาศแสดงการห้ามของหน่วยงานรัฐบาล

จากภาพที่ 2 และ 3 จัดเป็นข้อมูลป้ายห้ามที่นำมาวิเคราะห์ เนื่องจากปรากฏคำกริยาแสดงการห้ามตามกฎหมายในป้ายอย่างชัดเจน ได้แก่ “ห้ามจอดรถ” และ “ห้ามมิให้นำสินค้ามาตั้งวาง” นับเป็นภาษากฎหมายตามงานวิจัยของ นัทธชนัน นาถประทาน (2557)

นอกจากนี้ป้ายที่นำมาวิเคราะห์ต้องไม่เป็นป้ายที่มีความหมายเหมือนกันจนมีลักษณะเป็นป้ายเดียวกัน กล่าวคือ หากพบป้ายที่ติดตั้งต่างสถานที่กัน แต่มีเนื้อความหรือลักษณะเดียวกันจะคัดทิ้งให้เหลือป้ายที่นำมาวิเคราะห์เพียงป้ายเดียวเท่านั้น

เกณฑ์การคัดเลือกข้อมูลอีกประการหนึ่ง คือ เกณฑ์ลักษณะทางกายภาพและสถานที่ติดตั้ง โดยจำแนกป้ายออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) ป้ายหลัก (Major Signs) หมายถึง ป้ายที่ติดตั้งถาวร มีลักษณะทางกายภาพเคลื่อนย้ายได้ยากหรือเคลื่อนย้ายไม่ได้ (ดังแสดงในภาพที่ 4) 2) ป้ายเสริม (Extended Signs) หมายถึง ป้ายที่มีลักษณะทางกายภาพเคลื่อนย้ายหรือเปลี่ยนแปลงได้ แต่เป็นป้ายที่มีที่ติดตั้งประจำ เช่น ติดตั้งประจำอยู่ริมฟุตบาท (ดังแสดงในภาพที่ 5-6) และ 3) ป้ายที่ประตูหรือหน้าต่าง (Doors and Windows Signs) หมายถึง ป้ายที่ติดอยู่บนประตูหรือหน้าต่าง แต่เป็นป้ายที่มีระยะเวลาในการติดตั้งเป็นเวลานานหรือถาวร (ดังแสดงในภาพที่ 6) หากป้ายที่เก็บข้อมูลมา มีลักษณะไม่ตรงกับเกณฑ์ที่กำหนดก็จะคัดทิ้งไป

ภาพที่ 4 ป้ายหลักของหน่วยงานรัฐบาล

จากภาพที่ 4 เป็นภาพป้ายจราจรบนถนนพระราม 1 ป้ายจราจรนี้เป็นป้ายหลัก เนื่องจากเป็นป้ายที่ติดตั้งถาวรและไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้

ภาพที่ 5 ป้ายเสริมของหน่วยงานรัฐบาล

ภาพที่ 6 ป้ายเสริมของหน่วยงานเอกชน

จากภาพที่ 5 และ 6 เป็นป้ายจราจรบนถนนพระราม 1 ป้ายจราจรดังกล่าวจัดเป็นป้ายเสริม เนื่องจากลักษณะทางกายภาพของป้ายสามารถเคลื่อนย้ายหรือเปลี่ยนแปลงได้ แต่เป็นป้ายที่มีที่ติดตั้งประจำ

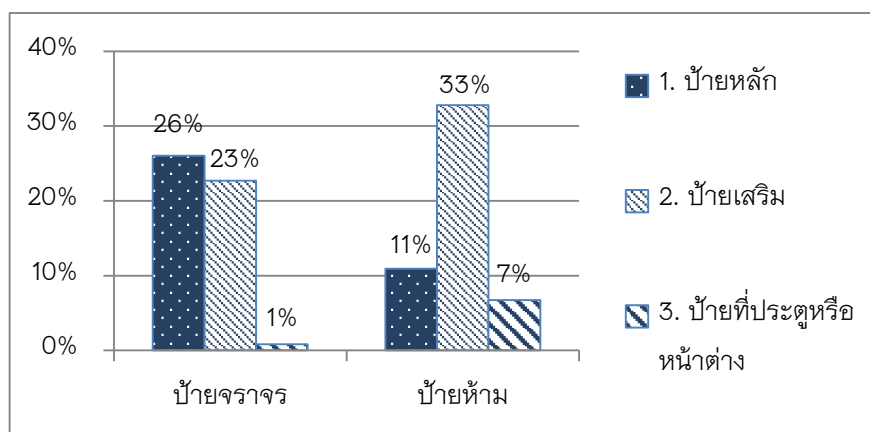
ภาพที่ 7 ป้ายที่ประตู่หรือหน้าต่างของหน่วยงานเอกชน

จากภาพที่ 7 เป็นภาพป้ายจราจรบนถนนพระราม 1 ซึ่งจัดอยู่ในประเภทป้ายที่ประตูลหรือหน้าต่าง เนื่องจากลักษณะทางกายภาพของป้ายเป็นป้ายที่มีการติดตั้งที่ประตูลหรือหน้าต่าง มีลักษณะติดประจำเป็นเวลานาน

จากเกณฑ์ดังกล่าวสามารถคัดเลือกข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ และจำแนกประเภทของป้ายเบื้องต้นจากลักษณะทางกายภาพและสถานที่ติดตั้งตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การจำแนกป้ายจากลักษณะทางกายภาพและสถานที่ติดตั้งของป้ายห้าม

ประเภทป้าย	ป้ายหลัก	ป้ายเสริม	ป้ายที่ประตูลหรือหน้าต่าง	รวม
1. ป้ายจราจร	31	27	1	59
2. ป้ายห้าม	13	39	8	60
รวม	44	66	9	119

ภาพที่ 8 ค่าเฉลี่ยของการจำแนกป้ายจากลักษณะทางกายภาพและสถานที่ตั้งของป้าย

จากตารางที่ 1 และภาพที่ 8 จะเห็นได้ว่า ป้ายห้ามสามารถจำแนกออกเป็นป้ายจราจรและป้ายห้ามทั่วไป ป้ายดังกล่าวสามารถจำแนกประเภททางกายภาพของป้ายออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) ป้ายหลัก 2) ป้ายเสริม และ 3) ป้ายที่ประตูลหรือหน้าต่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับการวิเคราะห์ภาษาในป้าย ผู้วิจัยวิเคราะห์ภาษาที่ปรากฏในป้าย เพื่อตัดลีนว่าภูมิทัศน์ภาษาในป้ายห้ามใช้ภาษาใดเป็นหลัก

การวิเคราะห์ภาษาที่ปรากฏในป้ายใช้เกณฑ์ตัวอักษรและการเรียงลำดับของภาษาตามการมองเห็นเป็นหลัก หากภาษาในป้ายปรากฏตัวอักษรของภาษาใดจะตัดลีนเป็นภาษานั้น กล่าวคือ ภาษาในป้ายเป็นตัวอักษรภาษาไทยก็จะตัดลีนว่าป้ายนั้นใช้ภาษาไทย เป็นต้น สำหรับป้ายที่มีมากกว่า 1 ภาษา ลำดับหรือตำแหน่งของภาษาที่ปรากฏในป้ายจะสามารถตัดลีนได้ว่าภาษาใด

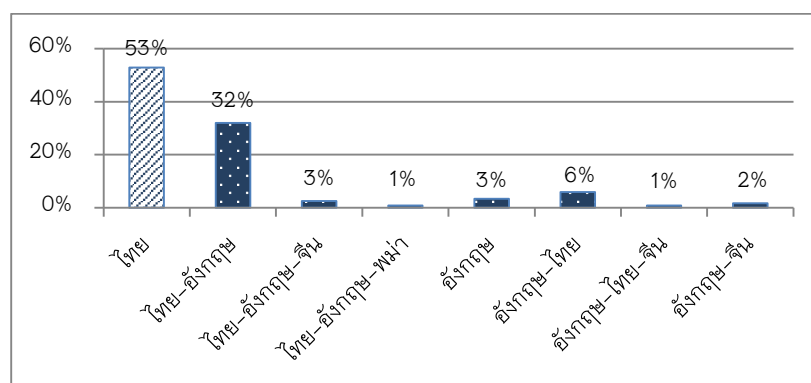
มีความสำคัญเป็นอันดับแรก ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ของเบน-ราฟาเอล และคณะ (Ben-Rafael et al., 2006) ที่อธิบายว่า ภาษาที่สำคัญหรือโดดเด่นกว่าจะวางไว้ด้านบนเหนือภาษาอื่นในป้าย

ผลการวิจัย

เมื่อเรียบเรียงข้อมูลตามเกณฑ์การวิเคราะห์ภาษาในป้ายแล้ว พบว่า มีการใช้ภาษาไทยในป้ายมากที่สุด ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเลือกใช้ภาษาในป้ายห้าม

ภาษาในป้าย	จำนวน
1. ไทย	63
2. ไทย-อังกฤษ	38
3. ไทย-อังกฤษ-จีน	3
4. ไทย-อังกฤษ-พม่า	1
5. อังกฤษ	4
6. อังกฤษ-ไทย	7
7. อังกฤษ-ไทย-จีน	1
8. อังกฤษ-จีน	2
รวม	119

ภาพที่ 9 ค่าเฉลี่ยของการเลือกใช้ภาษาในป้ายห้าม

จากตารางที่ 2 และภาพที่ 9 แสดงให้เห็นว่าในประเทศไทย ภูมิทัศน์ภาษาในป้ายห้ามของไทยเลือกใช้ภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาประจำชาติเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 53 แต่ก็มีการใช้ภาษาอื่นในป้ายมากถึงร้อยละ 47 โดยปรากฏการเลือกใช้อังกฤษเป็นภาษาในป้ายส่วนใหญ่

อภิปรายผลการวิจัย

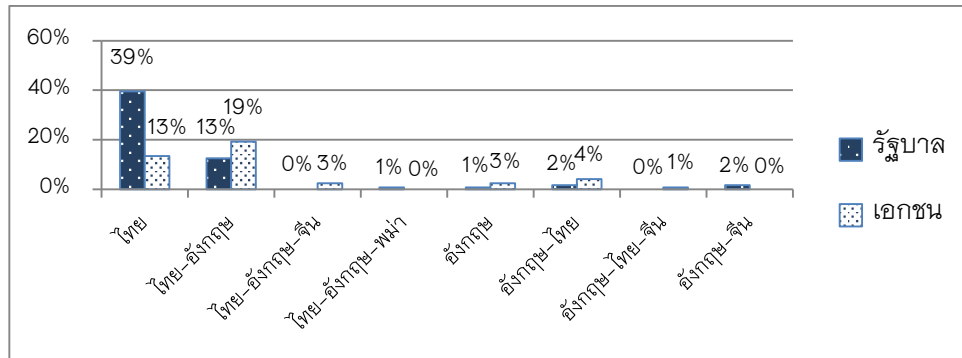
การใช้ภาษาเพื่อห้ามหรือสั่งให้ปฏิบัติตามมีความสำคัญ เนื่องจากการเลือกใช้ภาษาได้เพื่อสื่อสารภายในประเทศย่อมแสดงถึงอำนาจของภาษานั้น จากผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าสังคมไทยแสดงภาพของอำนาจด้วยภาษาไทย เนื่องจากการเลือกใช้ภาษาขึ้นอยู่กับบุคคลที่จะสื่อสาร ภูมิทัศน์ภาษาในป้ายห้ามต้องการสื่อสารกับคนไทยที่รู้ภาษาไทยเป็นหลัก จึงเลือกใช้ภาษาไทยเป็นภาษาหลักในป้ายห้ามเพื่อออกคำสั่งให้คนไทยปฏิบัติตาม

อย่างไรก็ตาม จากภาพที่ 9 แสดงข้อมูลของป้ายสองภาษาที่เป็นป้ายภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่มีจำนวนค่อนข้างมาก อีกทั้งยังพบป้ายหลายภาษาอีกด้วย ผลการวิจัยส่วนนี้สนับสนุนแนวคิดเกี่ยวกับการลู่เข้าของภาษา (Speech Convergence) ของโกลส์และคูปลแลนด์ (Giles & Coupland, 1991) ที่กล่าวว่า เราจะปรับภาษาให้เข้ากับผู้ที่ต้องการสื่อสารด้วย แสดงให้เห็นว่ายานเศรษฐกิจหรือย่านการค้าในเมืองหลวงของไทยมีชาวต่างชาติจำนวนมาก จึงต้องใช้ป้ายห้ามเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสมอลลี (Smalley, 1994) และฮิบเนอร์ (Huebner, 2006) อีกด้วย

ปัจจัยหน่วยงานเป็นตัวแปรหนึ่งที่ส่งผลให้มีการเลือกใช้ภาษาที่แตกต่างกันเช่นเดียวกับงานของฮิบเนอร์ (Huebner, 2006) หน่วยงานรัฐบาลและหน่วยงานเอกชนเลือกใช้ภาษาในป้ายแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 3 และภาพที่ 10

ตารางที่ 3 ภาษาที่ปรากฏในป้ายห้ามของหน่วยงานรัฐบาลและเอกชน

หน่วย งาน	ไทย	ไทย- อังกฤษ	ไทย- อังกฤษ- จีน	ไทย- อังกฤษ- พม่า	อังกฤษ	อังกฤษ- ไทย	อังกฤษ- จีน	อังกฤษ- ไทย-จีน	รวม
1. รัฐบาล	47	15	0	1	1	2	2	0	68
2. เอกชน	16	23	3	0	3	5	0	1	51
รวม	63	38	3	1	4	7	2	1	119

ภาพที่ 10 ค่าเฉลี่ยภาษาที่ปรากฏในป้ายห้ามของหน่วยงานรัฐบาลและเอกชน

จากตารางที่ 3 และภาพที่ 10 จะเห็นได้ว่าหน่วยงานของรัฐบาลเลือกใช้ภาษาไทยในป้ายมากกว่าหน่วยงานเอกชน หน่วยงานรัฐบาลเลือกใช้ภาษาไทยในป้ายทั้งหมด 47 ป้าย ร้อยละ 39 แต่หน่วยงานเอกชนเลือกใช้ภาษาไทยในป้ายเพียง 16 ป้าย คิดเป็นร้อยละ 13 ในทางกลับกัน หน่วยงานเอกชนเลือกใช้ป้ายสองภาษามากกว่าหน่วยงานรัฐบาล กล่าวคือ หน่วยงานเอกชนเลือกใช้ภาษาไทย และภาษาอังกฤษสำหรับป้ายสองภาษา ทั้งหมด 23 ป้าย ร้อยละ 19 ในขณะที่ หน่วยงานรัฐบาลเลือกใช้ภาษาไทย และภาษาอังกฤษในป้ายสองภาษาทั้งหมด 15 ป้าย คิดเป็นร้อยละ 13

ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า หน่วยงานรัฐบาลของประเทศไทยเลือกใช้ภาษาไทยเป็นหลักมากกว่าหน่วยงานเอกชน แสดงให้เห็นว่าหน่วยงานรัฐบาลให้ความสำคัญกับภาษาไทย นอกจากนี้จากกล่าวได้ว่าหน่วยงานรัฐบาลต้องการแสดงอำนาจของผู้ที่ออกป้ายด้วยการเลือกใช้ภาษาไทย เนื่องจากป้ายกฎหมายเป็นการแสดงอำนาจอย่างหนึ่งเพื่อต้องการสั่งให้คนไทยปฏิบัติตาม

ในขณะที่หน่วยงานเอกชนเลือกใช้ป้ายสองภาษามากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหน่วยงานเอกชนต้องการสื่อสารกับผู้อ่านป้ายซึ่งเป็นชาวไทยและชาวต่างชาติ ปัจจัยของผู้อ่านป้ายจึงส่งผลให้หน่วยงานเอกชนออกป้ายหลายภาษา ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของไกลล์และคูปแลนด์ (Giles & Coupland, 1991) โดยเราจะปรับภาษาให้เข้ากับผู้ที่ต้องการสื่อสารหรือที่เรียกว่า การลู่เข้าของภาษา

นอกจากนี้การที่หน่วยงานเอกชนเลือกออกป้ายในลักษณะดังกล่าว อาจเป็นเพราะผู้วิจัยคัดเลือกจุดเก็บข้อมูลที่เป็นตัวแทนของหน่วยงานเอกชนที่ศูนย์การค้าเป็นหลัก หน่วยงานเอกชนดังกล่าวจึงต้องการสื่อสารกับลูกค้าหรือผู้ใช้บริการทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ส่งผลให้ป้ายห้ามสองภาษาของเอกชนพบการเลือกใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษมากที่สุด

แม้ว่าภูมิทัศน์ภาษาในป้ายห้ามจะเลือกภาษาไทยเป็นภาษาหลัก แต่ก็พบบทบาทสำคัญของภาษาอังกฤษที่ไม่อาจมองข้ามได้ งานวิจัยนี้จึงเรียกลักษณะการคุกคามของภาษาอังกฤษต่อภาษาประจำชาติว่า “การละเมิดกฎ” ผลการวิเคราะห์สามารถอภิปรายการละเมิดกฎการใช้

ภาษาในป้ายห้ามของไทยทั้งหมด 4 ประการ ได้แก่ 1) การเลือกใช้ภาษาอื่นในป้าย 2) การเลือกใช้ภาษาอังกฤษปนภาษาไทย 3) การเลือกใช้ภาษาอังกฤษเป็นลำดับแรก และ 4) ตัวอักษรภาษาอังกฤษมีขนาดเท่ากันหรือใหญ่กว่าภาษาไทย

จากผลการวิจัยพบว่า ป้ายห้ามของไทยใช้ภาษาไทยเป็นหลัก ดังนั้นภาษาไทยควรเป็นภาษาที่สำคัญ และโดดเด่นที่สุดในป้าย กล่าวคือ ควรเลือกใช้ภาษาไทยเป็นภาษาหนึ่งในป้าย หรือขนาดของภาษาไทยควรใหญ่กว่าภาษาอื่น แต่ผลการวิจัยกลับพบว่า บางป้ายไม่เลือกใช้ภาษาไทย หรือใช้ภาษาอังกฤษปนกับภาษาไทยในระดับคำ ยกตัวอย่างเช่น

ภาพที่ 11 ป้ายห้ามของหน่วยงานเอกชนที่สยามสแควร์

ภาพที่ 12 ป้ายห้ามของหน่วยงานรัฐบาลบริเวณถนนพญาไท

จากภาพที่ 11 เป็นภาพป้ายห้ามที่เลือกใช้ภาษาอังกฤษเพียงภาษาเดียวในป้าย เพื่อต้องการสั่งว่า “ห้ามนั่ง” และภาพที่ 12 ปรากฏเพียงภาษาอังกฤษและภาษาจีน จะเห็นได้ว่าการละเมิดกฎดังกล่าวสะท้อนบทบาทสำคัญของภาษาอังกฤษอย่างชัดเจน เนื่องจากไม่เลือกใช้ภาษาไทยในการห้าม ทั้งที่เป็นป้ายห้ามในประเทศไทย ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นการคุกคามของภาษาอังกฤษประการหนึ่ง

นอกจากนี้ยังพบการละเมิดกฎอีกสองลักษณะ ได้แก่ การเลือกใช้ภาษาอังกฤษเป็นลำดับแรกและตัวอักษรภาษาอังกฤษมีขนาดเท่ากันหรือใหญ่กว่าภาษาไทย จากแนวคิดของเบน-ราฟาเอล และคณะ (Ben-Refael et al., 2006) ที่กล่าวว่า การเลือกภาษาในป้ายสามารถจำแนกบทบาทที่แตกต่างกันของภาษาในสังคมได้ โดยบทบาทที่ต่างกันสะท้อนให้เห็นจากตำแหน่ง ขนาด สี หรือแบบอักษรของภาษาในป้าย ดังนั้นภาษาที่อยู่ลำดับแรกหรือมีขนาดใหญ่ย่อมแสดงให้เห็นว่าภาษานั้นมีความสำคัญ และโดดเด่นมากกว่าภาษาอื่นในป้าย ยกตัวอย่างเช่น

ภาพที่ 13 ป้ายห้ามของหน่วยงานรัฐบาลในเขตปทุมวัน

จากภาพที่ 13 เป็นป้ายห้ามสูบบุหรี่สามภาษา แต่สังเกตได้ว่าภาษาอังกฤษเด่นกว่าภาษาไทย และภาษาพม่าอย่างเห็นได้ชัด ด้วยขนาดและสีของตัวอักษรภาษาอังกฤษ จากป้ายนี้ตามแนวคิดของเบน-ราฟาเอล และคณะ (Ben-Refael et al., 2006) กล่าวได้ว่า ภาษาอังกฤษมีความสำคัญและโดดเด่นกว่าภาษาไทยและภาษาพม่า อย่างไรก็ตาม การพบป้ายภาษาพม่าก็เป็นหลักฐานหนึ่งว่าประเทศไทยได้เข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียนอย่างแท้จริง เนื่องจากมีชาวพม่าเข้ามาทำงานในประเทศไทยจึงเกิดการสู่เข้าของภาษา

ขนาดตัวอักษรในป้ายตามผลการวิเคราะห์ก็พบการละเมิดกฎเช่นเดียวกัน ภาษาไทยควรมีขนาดใหญ่กว่าและอยู่เหนือภาษาอื่นในป้าย ส่วนภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่นต้องมีขนาดเล็กกว่าภาษาไทย หรืออยู่ในลำดับรองลงมา แต่จากสังเกตก็พบการละเมิดกฎขนาดของตัวอักษร

ภาพที่ 14 ป้ายห้ามของหน่วยงานเอกชนที่สยามสแควร์

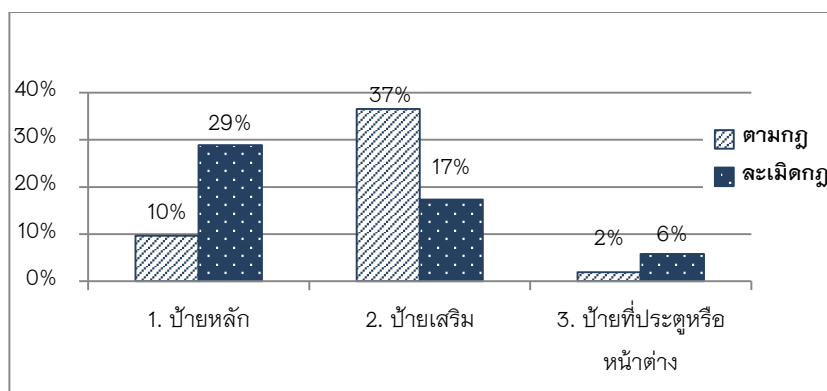
ภาพที่ 15 ป้ายห้ามของหน่วยงานเอกชนบริเวณลานจอดรถของห้างสรรพสินค้า

จากภาพที่ 14 เป็นป้ายห้ามสูบบุหรี่ของร้านอาหารที่สยามสแควร์ ซึ่งละเมิดกฎทั้งขนาดของตัวอักษร และลำดับของภาษาอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากขนาดของตัวอักษรภาษาอังกฤษมีขนาดใหญ่กว่าภาษาไทย และอยู่ปรากฏเป็นลำดับแรกเหนือภาษาไทย เช่นเดียวกับภาพที่ 15 ลำดับของภาษาอังกฤษปรากฏอยู่เป็นลำดับแรก จะเห็นได้ว่าการละเมิดกฎขนาดของตัวอักษรแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของภาษาอังกฤษที่มีบทบาทสำคัญกับภูมิทัศน์ภาษาอย่างชัดเจน

นอกจากนี้เมื่อวิเคราะห์การละเมิดกฎหมายของตัวอักษรในป้ายที่มีมากกว่า 1 ภาษา กับประเภทของป้ายแล้วพบว่า ป้ายหลักซึ่งเป็นป้ายที่ติดตั้งถาวรมีการละเมิดกฎหมายมากที่สุด ยิ่งแสดงให้เห็นว่าภาษาอังกฤษกำลังมีบทบาทสำคัญในภูมิทัศน์ภาษาในป้ายห้ามของประเทศไทยอย่างมาก ดังแสดงในตารางที่ 4 และภาพที่ 16

ตารางที่ 4 ประเภทของป้ายห้ามกับการละเมิดกฎหมายของตัวอักษร

ประเภทป้าย	ตามกฎหมาย	ละเมิดกฎหมาย	รวม
1. ป้ายหลัก	5	15	20
2. ป้ายเสริม	19	9	28
3. ป้ายที่ประตูหรือหน้าต่าง	1	3	4
รวม	25	27	52

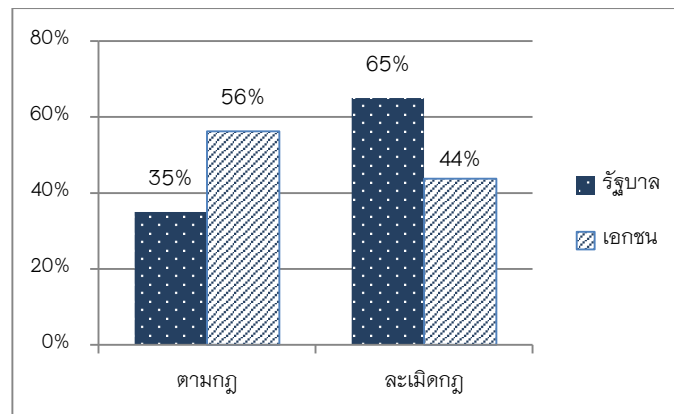
ภาพที่ 16 ค่าเฉลี่ยประเภทของป้ายห้ามกับการละเมิดกฎหมายของตัวอักษร

จากตารางที่ 4 และภาพที่ 18 แสดงให้เห็นการละเมิดกฎหมายของป้ายหลักมากที่สุด โดยป้ายหลักหลายภาษามีทั้งหมด 20 ป้าย ทำตามกฎหมายมีจำนวน 5 ป้าย คิดเป็นร้อยละ 10 แต่ละเมิดกฎหมายมากถึง 15 ป้าย คิดเป็นร้อยละ 29 ในขณะที่ป้ายเสริม และป้ายที่ประตูหรือหน้าต่าง ละเมิดน้อยกว่า แสดงให้เห็นว่าป้ายหลักที่เป็นป้ายติดตั้งถาวรได้รับอิทธิพลภาษาอังกฤษมากกว่า กล่าวได้ว่าภาษาอังกฤษมีบทบาทสำคัญ

นอกจากนี้ เมื่อวิเคราะห์ป้ายที่มีมากกว่า 1 ภาษา ระหว่างหน่วยงานรัฐบาลกับหน่วยงานเอกชน พบว่าหน่วยงานรัฐบาลละเมิดกฎหมายการใช้ภาษามากกว่าหน่วยงานเอกชน ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 5 และภาพที่ 17

ตารางที่ 5 การละเมิดกฎขนาดของภาษาไทยระหว่างหน่วยงานรัฐบาลกับหน่วยงานเอกชน

หน่วยงาน	ทำตามกฎ	ละเมิดกฎ	รวม
1. รัฐบาล	7	13	20
2. เอกชน	18	14	32
รวม	25	27	52

ภาพที่ 17 ค่าเฉลี่ยการละเมิดกฎระหว่างหน่วยงานรัฐบาลกับหน่วยงานเอกชน

จากตารางที่ 5 จะเห็นได้ว่าหน่วยงานรัฐบาลมีอัตราการละเมิดกฎสูง หน่วยงานรัฐบาลทำตามกฎเพียง 7 บ้าย คิดเป็นร้อยละ 35 แต่มีการละเมิดกฎมากถึง 13 บ้าย คิดเป็นร้อยละ 65 ประกอบกับภาพที่ 5 เห็นได้ชัดว่าหน่วยงานเอกชนทำตามกฎการใช้ภาษาไทยในบ้ายมากกว่าหน่วยงานรัฐบาล

ลักษณะการละเมิดกฎดังกล่าว แสดงให้เห็นอิทธิพลของภาษาอังกฤษที่เริ่มมีบทบาทสำคัญในภูมิทัศน์ภาษาของไทย แม้ว่าหน่วยงานรัฐบาลจะเลือกใช้ภาษาไทยในบ้ายมากที่สุด แต่ละเมิดกฎการใช้ภาษาเมื่อปรากฏบ้ายที่มากกว่า 1 ภาษามากที่สุดเช่นกัน โดยเฉพาะบ้ายสองภาษาที่เป็นภาษาไทย-ภาษาอังกฤษของหน่วยงานรัฐบาลมีการละเมิดกฎมาก

การใช้ภาษาบ้ายห้ามในประเทศไทยสามารถสรุปได้ว่า มีการเลือกใช้ภาษาไทยเป็นหลัก นอกจากนี้ จากผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของภาษาอังกฤษที่เริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญในภูมิทัศน์ภาษาของไทยอีกด้วย การละเมิดกฎการใช้ภาษาในบ้ายแสดงให้เห็นบทบาทสำคัญของภาษาอังกฤษ เช่น การพบบ้ายที่มีภาษาอังกฤษเพียงภาษาเดียวในการสั่งให้ปฏิบัติตาม ทั้งที่ควรใช้ภาษาไทยเป็นหลักในบ้ายหนึ่งภาษา ประกอบกับทุกบ้ายที่เป็นบ้ายมากกว่า 1 ภาษาล้วนปรากฏภาษาอังกฤษเป็นภาษาหนึ่งในบ้ายทั้งสิ้น ย่อมแสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของภาษาอังกฤษในภูมิทัศน์ภาษาของประเทศไทยอย่างชัดเจน กล่าวได้ว่า ภาษาอังกฤษ

เริ่มแทรกซึมเข้ามาในภูมิทัศน์ภาษาไทยโดยที่ผู้อ่านหรือผู้ออกป้ายไม่รู้ตัว นับเป็นหลักฐานการคุกคามของภาษาอังกฤษต่อภาษาประจำชาติประการหนึ่ง

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

นำผลการวิจัยส่งไปยังหน่วยงานรัฐบาลหรือเอกชนเพื่อขอความร่วมมือ และรณรงค์ให้ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาหลักหรือภาษาแรก นอกจากนี้ในพื้นที่ที่มีชาวต่างชาติจำนวนมาก ควรจัดทำป้ายสองภาษา (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาภูมิทัศน์ภาษาเกี่ยวกับป้ายห้ามในพื้นที่อื่นของประเทศไทยเพื่อให้ได้ภาพรวมการเลือกภาษาในประเทศไทยที่ชัดเจน
2. ควรมีการศึกษาภูมิทัศน์ภาษาในแวดวงอื่นของประเทศไทย เช่น ป้ายในสถานศึกษา หรือป้ายของสื่อมวลชนเพื่อให้เห็นบทบาทของภาษาอังกฤษมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- นัทรชนัน นาถประทาน. (2557). อำนาจในภาษากฎหมายไทยที่แสดงโดยคำกริยาบังคับ. *ภาษา กับอำนาจ: บทความจากการสัมมนาวิชาการ*. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ. (2557). การแสดงอำนาจในภาษากฎหมายไทยผ่านการใช้รูปแบบภาษาที่ซับซ้อน. *ภาษา กับอำนาจ: บทความจากการสัมมนาวิชาการ*. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Ben-Rafael, E., Shohamy, E., Amara, M. H., & Trumper-Hecht, N. (2006). Linguistic Landscape as Symbolic Construction of the Public Space: The Case of Israel. *International Journal of Multilingualism*, 3(1), 7-30.
- Giles, H. & Coupland, N. (1991). *Language: Contexts and consequences*. Thomson Brooks/Cole Publishing Co.
- Huebner, T. (2006). Bangkok's linguistic landscape: Environmental print, codemixing and language change. in Gorter, D. (ed.) *Linguistic landscape: A new Approach to Multilingualism*, pp.31-51. Multilingual Matters Ltd.
- Spolsky, B. (2009). *Language Management*. Cambridge University Press.
- Smalley, W. A. (1994). *Linguistic diversity and national unity: Language ecology in Thailand*. University of Chicago Press.